

Ynglende småfugle i skovrejsningsområder

Af Jesper Tofft & Poul Junk

Indledning, formål

Skovrejsning er et stort tema i disse år, hvor regeringen i regi af ”den grønne trepart” ønsker at rejse masser af ny skov på nuværende landbrugsjord rundt om i landet. Også større fonde og firmaer som Kirkbi og andre rejser ny skov. Der argumenteres bl.a. for at en så massiv skovrejsning vil give bedre miljø og drikkevand samt bedre muligheder for naturudvikling og forbedret lokal biodiversitet.

Men én ting er forventninger, noget andet resultater. For at bidrage en smule til et forbedret datagrundlag til at forudse hvilken betydning skovrejsning kan få for – i dette tilfælde ynglende småfugle – har vi i forår/sommer 2026 undersøgt forekomsten af disse i 3 unge privatejede skove plantet i hhv. 2007, 2012 og 2018. De 3 små skovstykker er på hhv. 8, 21 og 8 ha, og ligger mellem Sdr. Hostrup og Felsted i det østlige Sønderjylland (Aabenraa Kommune). De har tabellen og i teksten nedenfor fået nr. 1, 2 og 3.

Som en lille sideopgave har vi også optalt ynglefugle i 5 små remiser beliggende tæt ved de undersøgte skovstykker. Remiserne er plantet i 2018, og er på mellem 1700 og 4700 m² hver, i alt 1,43 ha. Ift. skovene er de jo små og viser andre resultater, bl.a. fordi der er åbent terræn hele vejen rundt om dem. De har således en relativ lang skovbrynslinje, også kaldet randeffekt, som dyr og fugle har gavn af.

Alle stykkerne er primært plantet mhp. at fremme dyrelivet, mens den økonomiske side er sekundær.

Vi har mere sporadisk fulgt disse områder siden de blev plantet, men ikke lavet systematiske undersøgelser før nu i 2026. Men vi har dog set, at mens skovene var yngre og træerne lavere, var der flere arter tilknyttet åbent land og lavere krat som f.eks. både almindelig og sortstrubet bynkefugl, tornsanger, tornirisk, gulspurv etc. Disse er dog nu enten forvundet eller gået tilbage i takt med at skovene gror op, og gradvist overtages af arter tilknyttet krat og skov.

Vi håber at vores resultater – sammen med andre lignende undersøgelser – kan bidrage som datamateriale til forskere, skovfolk m.fl. som arbejder med skovrejsningens fauna- og floramæssige betydning.

Metode:

De 3 skovstykker er gået systematisk igennem og alle fuglearter som udviste territorieadfærd eller direkte yngleadfærd blev noteret på kort som værende et territorium = et ynglepar. Det skete på 4 tællinger fra d. 12. april til d. 11. juni i tidsrummet kl. 7-13. Vi valgte nogle dage, hvor det ikke blæste for meget, og der var ca. 3 uger mellem tællingerne. Roligt og koncentreret zig-zaggede vi langsomt gennem skovstykkerne for at dække det så godt, at vi kunne høre og registrere alle fugle, som gav lyd. Den tidlige tælling skulle især ramme de tidlige arter som mejser, spætter, rødhals, jernspurv m.fl. De sidste tællinger skulle især samle op på de senere ankomne trækfuglearter som kærsanger, havesanger og gulbug. Men mange arter som gransanger, munk, bogfinke, ringdue og drobler har jo været stemmeaktive i hele perioden.

Remiserne er talt 4 gange, én gang månedligt fra april til juli.

Vi har ovenfor anvendt betegnelsen ”småfugle”, som dog skal tages med et gran salt, da vi egentligt har medtaget alle atter, også de mellemstore som ringdue, krage, skovskade og fasan.

I skov 1 og 2 er der anlagt en række mindre vådområder inde i og i kanten af skovene. For fuldstændighedens skyld har vi også registreret de forekommende svømmefugle og de vandtilknyttede småfuglearter rørsanger og rørsurv, og medtaget disse i tabellen over alle fugle – selvom de ikke er skovfugle. Vi antager generelt, at disse småsøer og vandhuller er en fordel for småfuglenes fødesøgning, da de producerer insekter, som siden kan fungere som en ekstra fødekilde for skovens fugle.

Disse moser og vandhuller er opstået ved en kombination af afbrydelse af dræn og gravning i efteråret 2011.

Beskrivelse af skove

Alle skovstykker samt remiserne er beliggende på østsønderjysk ”god jord”, dvs. morænejord med stort indhold af ler. Mere præcist nord og syd for vandløbet Rudbæk.

Der henvises også til fotos af skovene bagerst i denne artikel.

Skov 1, plantet 2007:

Denne skov er på samlet 8 ha inkl. to lysninger og en mose med rørskov og flere vandflader. Den er anlagt på en lang strimmel agermark, som på de to langsider er omgivet af levende

hegn med gamle træer. I den ene ende støder den op til gammel løvskov, i den anden ende op til en lille landejendom. Da den ikke – som normalt ved skovrejsning – blev hegned med vildthejn, har den udviklet langsommere, og er blevet mere ”vild” end skov 2, som blev hegned. En afdeling med bøge blev bidt meget og udviklede sig langsomt, men stort set alle træer overlevede. Lidt specielt er to små stykker med birk og seljepil.

Skoven indeholder også en lille holm med nåletræer – lærk og rødgran. Resten skulle være skov med eg som dominerende træart, men pga. bid fra råvildt er det endt med at være en skov domineret af ammetræet rød-el, men med indslag af eg, småbladet lind, lidt avnbøg og fuglekirsebær samt underskov af hassel og dunet gedebled. Dertil en del selvsåede tjørn, ahorn og ask. Der ses en stor bestand af orkidéen skov-hullæbe.

Siden plantning er skoven tyndet to gange.

Skov 2, plantet 2012:

Denne skov ligger ca. 1 km syd for skov 1, og består af 3 stykker adskilt af veje og åbne linjer under el-ledninger, da man ikke må plante her. Dvs. at den samlede skov således har en meget lang randeffekt. Nogle steder er skov anlagt op mod gamle markhejn, ligesom skov 1, hvilket befordrer indvandring af planter og insekter, og det betyder, at der kan yngle mejser og flugspætte i gamle træer i de tidligere hejn, der nu fungerer som skovbryn.

Skoven er, ligesom de øvrige skovstykker i denne undersøgelse, plantet med det udgangspunkt, at der skulle være flest mulige arter af træer og buske, og alle hjemmehørende, bortset fra nogle få grupper af lærk. Der er således plantet ahorn, spidsløn, bøg, eg, avnbøg, rød-el, småbladet lind, navr, seljepil, fuglekirsebær, skovfyr og lærk samt en lang række buske som hassel, benved, engfrøet hvidtjørn, rød kornel, kvalkved, fjeldrubs, skovæble, mirabel m.fl.

Siden plantning er skoven tyndet én gang.

Skov 3, plantet 2018:

Foråret 2018 var meget tørt, og mange andre skovrejsninger på sandet og let jord mislykkedes i forskelligt omfang. Men pga. den lerede jord, som holder på vandet, var der ikke noget betydeligt tab af træer her.

Skoven er delt i to stykker pga. en gennemgående offentlig vej. Der er således også her tale om en stor skovbrynslinje/randeffekt. De dominerende træarter er bøg, eg og småbladet lind iblandet en række andre arter, som nævnt under skov 2. Som ammetræer fungerer birk og rød-el.

Skoven er ikke tyndet endnu.

Remiserne, plantet 2018:

De 5 remiser er et forsøg på at etablere små kratskove i en stor mark, som er vedvarende økologisk græs afgræsset af kvæg. De er anlagt samtidig med skov 3 og ligger kun ca. 200 m fra denne.

Ift. ovennævnte er der kun plantet få skovtræer som f.eks. småbladet lind og fuglekirsebær. Resten er buske som slåen, mirabel, benved, hassel, hvidtjørn, hunderose, rød kornel, skovæble, femhannet pil, seljepil, alm. røn m.fl. 4 af de 5 remiser er anlagt op mod ældre levende hegn med større træer.

Ynglefugle

Overordnet ses, at jo ældre skovbeplantninger er, jo flere arter findes i yngletiden. Det ældste stykke, som er plantet i 2007, altså 19 år gammel ved denne opgørelse, husede 21 ynglefuglearter blandt skov- og kratfugle. Herunder også arter tilknyttet det mere lysninger og og skovbryn som tornsanger og skovpiber. Skov 2 fra 2012, altså 14 år gammel, huser 19 arter, og skov 3 og remiserne fra 2018 huser allerede hhv. 16 og 13 arter.

Af tabellen over alle fundene ynglefugle ses at skov- og kratarterne med solsort, sangdrossel, bogfinke samt gransanger, munk og havesanger dominerer. Løvsanger, som ynder de ret lave buske op til 5-6 meters højde, er efter tornsanger den første sanger, som viger for større træhøjde. Denne højde er til gengæld tilpas for havesanger og munk, hvoraf især sidstnævnte er en generalist, som trives i stort set alle former for skov og krat. Hvis vi prøver på at konkludere noget på denne, statistisk set, ret lille undersøgelse kan vi med visse forbehold uddrage følgende:

Den ældste skov, skov 2 på 19 år, huser flest arter. Her spiller ældre træer i det gamle markhegn også en rolle. Krage, skovskade og ringdue finder træerne høje nok. Skovpiberen, er kun fundet her, hvor træerne i skovbrynet er høje nok til denne art. Munk har her den største tæthed på ca. 1,6 par/ha, og gransanger følger lige efter. Rødhals foretrækker også den højere og tættere skov med mere mørke i bunden. Bogfinken har også den største tæthed i dette stykke med 1 par/ha. De to tornsangere i denne skov er fundet på to lysninger. Stillits og gulbug i skovbrynet.

I den næstældste skov på 14 år er det igen munk og gransanger der er de talrigeste arter, og lige efter følger havesanger. Sidstnævnte ynder ikke højskoven og forlader skoven, når træerne bliver over ca. 15 m høje. De to kærangere er fundet i pilekrat ved moserne i skoven

I den yngste skov på kun 8 år ses at der stadig er en del løvsangere, som alt andet lige, igen vil forsvinde, når træerne bliver for høje om nogle år. I skov 2 anskueliggøres, at antallet ligger på

Art	Skov 1 (2007, 8 ha)	Skov 2 (2012, 21 ha)	Skov 3 (2018, 8 ha)	Remiser, (2018, i alt 1,43 ha)
Ringdue	4	8	1	1
Krage	1			
Skovskade	1			
Fasan			1	
Gøg		1	1	
St. flagspætte		1		
Skovpiber	4			
Solsort	7	8	3	3
Sangdrossel	4	6	2	3
Rødhals	4	6		
Jernspurv	3	4	2	
Rødstjert	2	2		
Musvit	2	6	2	1
Sumpmejse	1			
Blåmejse	2	2		
Halemejse	1			
Løvsanger	1	5	6	
Gransanger	11	19	6	5
Havesanger	5	15	6	5
Munk	13	23	4	6
Gærdesanger		1		
Tornsanger	2	4	4	2
Kærsanger		2	2	
Gulbug	1		1	1
Bogfinke	8	12	3	3
Stillits			1	1
Dompap	1			
Tornirisk			1	2
Gulspurv		1	2	3
Antal arter pr. skov	21	19	16	13
Vandfugle				
Lille lappedykker	2	5		
Grågås	1	1		
Gråand	2	2		
Blishøne	1	1		
Rørhøne	1	3		
Rørsanger	3	2		
Rørspurv	1	3		

Tabel. Fordeling af ynglefugle i omtalte skov og remiser.

0.2 pr. ha. Der ses i skov 3 stadig "rester" af den helt unge og lave skov med tilknyttede åbentlands-arter som tornsanger, gulspurv og tornirisk.

De 5 små remiser er jo ikke egentlig skov, men udvikler sig efterhånden til små lunde med delvist halvhøje træer som i levende hegn. Foreløbig er træerne ikke højere end at der stadig er åbentlandsarter som nævnt ovenfor under skov 3. Men samtidig ses indvandring af krat- og skovarter som drosler, bogfinke samt de 3 dominerende sangere, munk, havesanger og gransanger.

Et tværgående spørgsmål kunne være de hulrugende arter som mejser, flagspætte og rødstjert. Hvordan finder de redehuller i så unge skove med tynde træer uden hulheder eller spættehuller? – Det gør de i gamle træer i tidligere markhegn, som nu efter skovtilplantningen udgør skovbrynene. Her er der huller og sprækker, som disse arter kan anlægge rede i. Men der er næppe tvivl om, at såfremt man opsatte et større antal mejsekasser, ville man kunne hæve bestanden af disse, i hvert fald musvit, betragteligt, da der er føde nok i de unge skove, men der mangler redemuligheder for hulrugere.

Konklusion og afsluttende bemærkninger

Meget af ovenstående er der overordnet set ikke noget nyt i. Man har altid vidst, at artssammensætningen ændrer sig efterhånden som en skov gror op. Men vi er her blevet mindet om denne udvikling, og kan i dette konkrete tilfælde sætte spot på nogle bestemte arters dominans i bestemte faser af skovens cyklus, som jo udvikler sig yderligere de næste hundrede år. I lige præcis denne del af landet i disse år, og på denne præcise jordbundstype.

Det er påfaldende, at vi slet ikke har fundet ynglende grønirisk og gærdesmutte i denne undersøgelse. Grønirirken mangler måske fordi den foretrækker mere åbent landskab med spredte bevoksninger som f.eks. villahaver og kirkegårde udgør. Gærdesmutteren mangler nok netop i år efter den hårde vinter, som har reduceret bestandene. I så fald vil de mest sekundære biotoper først falde fra. Vi må se om gærdesmutteren flytter ind i de kommende år.

De forskellige arter ændrer også indbyrdes hyppighed, som i større perspektiv ændrer sig ift. jordbund, geografi og klima rundt om i Danmark. Det er jo slet ikke sikkert, at f.eks. havesanger og munk har den samme status ift. øvrige arter om 10-20 år, og der er på landsplan og regionalt plan frem- og tilbagegang for mange arter, som ikke hænger sammen med skovens alder. Løvsangeren er jo generelt i tilbagegang og gransangeren omvendt i fremgang. Men det varer nok længe før arter fra "den modne skov" som spætmeise og træløbere indfinder sig.

Vi har her fundet i alt 29 forskellige fuglearter, som udnytter og yngler i den nye skov ift. dens forskellige aldersmæssige og økologiske faser. Tilmed er der fundet 7 vandfuglearter.

Men vi håber dette arbejde kan bidrage til at dokumentere hvordan skovrejsning på tidligere agerjord kan bidrage til skovfuglenes indvandring og udvikling, og vi ser at åbentlandsarterne har gavn af den unge skov i de første år med lave træer og buske.

Biodiversitetsforskere har udtalt, at skovrejsning ikke er svaret på at fremme biodiversiteten. De har ret så langt, at det jo ikke umiddelbart bringer nye arter ind, eller at skovrejsning de første mange år kan redde truede skovarter som svampe og insekter. Men vi kan jo også tale om "lokal biodiversitet", og kan da betegne sådanne skovrejsningsprojekter, som er undersøgt her, som en stor succes for flora og fauna. Og der bliver ikke længere pløjet, sprøjtet og gødet – jordbunden får ro. Flere og flere arter indvandrer.

Hvor der på den dyrkede mark før skovrejsningen kun var få sanglærker, ganske få vilde planter og insekter, har dette har nu ændret sig til et stort antal arter af både fugle, dyr og planter. Men det skal også nævnes, at det går meget langsomt før skovbundsfloraen fra den gamle løvskov med arter som anemoner, tandrod, bingelurt, steffensurt, springbalsamin etc. indvandrer. Man siger at anemonen først kommer om 40-50 år. Men det går stille og roligt i den retning, og en pionerart som orkidéen skovhullæbe samt flere bregnearter er allerede til stede.

I de tilknyttede søer og vandhuller er der flyttet fugle (se tabellen), insekter, padde og vandplanter ind. Foreløbigt er der 4-5 paddearter, der bruger nu den nye skovbund som levested når de er på land.

Fotos

Herunder følger en række fotos af de undersøgte skove. Alle fotos taget af Jesper Tofft i august 2026.

Skov 1, parti med op til 15 m høje birketræer med underskov af især hassel og dunet gedeblad.

Skov 1, mere vildtvoksende parti med eg, rød-el, ask, hassel, dunet gedeblad, seljepil m.m

Skov 1, lysning med græs/urter og spredte buske. Her yngler bl.a. tornsanger.

Skov 2, skovinteriør med spor igennem. Bevoksning med bl.a. eg, spidsløn, alm. hæg, hassel, avnbøg, bøg m.fl.

Skov 2, åben bane på 30 m adskiller to skovstykker. Det skyldes krav om at man ikke på plante skov under el-ledninger, men giver også en højere randeffekt og mere diversitet.

Skov 3, langt og let bugtet skovbryn ud mod mark med vedvarende græs. I skovbrynet bl.a. småbladet lind, rød kornel, tjørn, eg, alm. røn m.fl.

Skov 3, offentlig vej skærer igennem skoven, men giver højere randeffekt, flere insekter etc.

Remise på 4000 m². Èn af de 5 remiser med bl.a. tjørn, fem-hannet- og seljepil, alm. røn, mirabel, hassel, hunderose, rød kornel, skovæble, småbladet lind, eg m.fl.

